

DREPTURILE ROMÎNILOR ASUPRA TERITORIULUI LOR NAȚIONAL UNITAR

Cuvîntare ținută în numele Academiei
Romîne în seara de 31 Maiu 1919

de

N. IORGA

BUCUREȘTI

Tip. „Cultura Neamului Românesc“
1919

DREPTURILE ROMÎNILOR ASUPRA TERITORIULUI LOR NAȚIONAL UNITAR

Cuvîntare ținută în numele Academiei
Romîne în seara de 31 Maiu 1919

de

N. IORGA

BUCUREȘTI

Tip. „Cultura Neamului Românesc“
1919

I.

În momentul cînd e vorba să se dea Romăniei întregite prin sacrificiul cel mai mare pe care-l putea aduce în lupta comună cu aliații ei hotare care nu corespund, nu numai cu nevoile economice cele mai firești ale unui Stat modern și cu cerințele cele mai elementare ale apărării naționale, dar nici cu așezarea etnografică a poporului nostru și cu drepturile istorice cele mai evidente — care, întru cît cuprind constatarea unei necesități de fapt mai presus de schimbarea vremurilor, trebuie să fie ținute în samă și de cel mai exclusiv apărător al teoriilor celor mai moderne sprijinite pe singurele realități

actuale —, în momentul cînd granița ei răsăriteană pare a se lăsa la discreția bunăvoinței unei Rusii reconstituite, Academia Romîină, oricare ar fi soarta protestului ce se ridică de un popor întreg, crede că e de datoria ei să aducă opiniei publice din țară, ca și judecării cercurilor din Apus pe care le privesc și le interesează problemele marii păci de la capătul marelui războiu, constatări a căror răspundere poate fi luată științific, în contra obiecțiunilor unei propagande interesate.

Unitatea elementară a pămîntului strîns între Dunăre, Nistru și Tisa se impune de la prima vedere. Cele două mari rîuri de la Răsărit și de la Apus curgînd în același sens ca și cele care curg între ele două, alcătuiesc una din cele mai perfecte configurații geografice care se întîlnesc pe lume, impunînd unitatea politică neapărată. Toate aceste regiuni legate astfel prin aceeași îndoită înfășurare de ape care le strînge de linia

Dunării, iar în Dobrogea le razimă pe Mare, constituie un singur bulz care găsește tot ce-i trebuie înlăuntrul lui și nu mai are nevoie, oricare ar fi hazardul expansiunilor și peste acest hotar ale unei rase viguroase, de nimic în afară, dînd, iarăși, o ideală saturare economică.

Se vorbește astăzi de o Dacie refăcută, de fundația lui Traian care învie. O întreagă școală la noi a răspîndit această părere, așa de adînc înrădăcinată în suflete încît abia de se mai poate smulge. După crezul ei entusiast, Traian apare, nu numai ca începătorul neamului, de origine latină, dar și ca acela care între Tisa, Dunăre și Nistru, cu Carpații ca osatură interioară, a mărgenit un teritoriu deplin.

De fapt însă România Mare s'ar micșura foarte simțitor dacă am reduce-o la granițele, relativ destul de înguste, ale Daciei traiane. Și proporțiile mai restrînse ale acesteia, *sprijinită totuși pe Banatul unghuresc de ieri, mai mult*

decît pe Oltenia noastră și pe jumătatea de Apus a Ardealului, se explică foarte ușor cînd se gîndește cineva că n'avam a face cu un organism politic de sine stătător, format spontan pentru urmărirea unor scopuri proprii, ci cu o simplă prelungire oficială, în urma unei expansiuni etnice, tăcută și îndelungată, a elementului roman din Sudul Dunării, *unde rămînea temelul*. Această Dacie n'avea nimic cu Pontul Euxin care era, ca țerm și ca ape, al Grecilor, și tot așa de puțin cu tot ce e stepă, pînă în Carpații Moldovei, și peste toate văile muntene, și care era a Sciților. Singurul teritoriu dacic — nici cel vechiu, dunărean, al Geților — intră în considerație. Era vorba, nu de o țară în adevăratul înțeles al cuvîntului, ci de un teritoriu de exploatare și de o cetățuie, la hotare, de o *marginie*.

Altfel va fi mai tîrziu cînd puteri din sus, avînd basa lor în Carpați, își vor căuta hotare pentru noi fundațiuni

de Stat. *O basă are altă întindere, altă cristalisare, altă delimitare geografică naturală decît un post înaintat.* O Dobroge poate subsista un timp necompletă, ca Dobrogea de la 1878 la 1913; ȣermul drept al Dunării, locuit în mare parte de Romîni, poate rămînea în afară de viața noastră politică; mulțimea de sate din valea Timocului poate fi privită numai ca un loc de influență culturală pe care nici-un om cuminte nu cugetă a-l răpi unui prieten și aliat, a cărui eroică luptă o admirăm și-i respectăm nespusele suferinți. Dar *provinciile de pe malul stîng cer imperios un Stat între liniile pe care natura le-a tras însăși pentru ca între ele o viață politică să fie apărută altfel decît prin valurile, imposibile și inutile astăzi, pe care le-au tras Romanii.*

Cînd nu erau Unguri prin aceste părți, organizarea patriarhală românească, a cnezilor și Voevozilor, a cuprins tot acest

pămînt, conceput de popor, cu noțiunea lui înnăscută de unitate politică *more romano*, ca o singură *Țară-Românească*. Ea se întindea asupra tuturor teritoriilor locuite de la Nordul Dunării, și cercetarea unui act regal unguresc de la 1075 arată că pe cursul Tisei erau pescari, plugari, păstori romîni, chiar după ce puterea Suveranului apostolic, cu misiune de cruciată, trecuse rîul și și impusese autoritatea dincolo de dînsul. Și acest riveran al Tisei nu se simția mai puțin Romîn decît locuitorul din preajma Nistrului și aceia cari de ambele părți mărgeniau Dunărea. Erau cei nesupuși regalităților barbare, cei rămași în legătură cu „domnul“, cu „Împăratul“, cu „Chesarul“ — acuma în „Roma cea nouă“ a Constantinopolei —, cei cari continuau a face parte din *ordo romanus*, cu toată neconținută slăbire a acestuia.

Ungurii, ajungînd aici, au vrut o Dacie întregă. La început, cînd feudalismul nu dădea mijloacele lui, mai acceptabile, de a stabili legături cu

neamurile vecine, impuindu-li hegemonia delegaților perpetui ai Scaunului roman, se căută o cucerire formală, apoi, cînd se alcătuiră nexurile feudale, acestea fură socotite ca îndestulătoare pentru o presidenție politică în stare a măguli vanitatea. În veacul al XV-lea Matiaș Corvinul, care privește pe Domnii noștri ca pe niște simpli „căpitani“ ai săi, fie ei și de talia lui Ștefan-cel-Mare, umblă după stăpînirea de fapt, modernă. Dar un Ardeal fără toate țerile românești nu se putea înțelege de principii cărora li se făcea de învățații lor străini, de humaniștii lor italieni lecții de organizare regală a țerilor lor ca în Apusul cu State unificate, la îndemîna Suveranilor.

Cu ilusia că așa ceva se poate, a murit Ungaria veche în lupta de la Mohács, și, îndată ce-și reluă misiunea tradițională, noua Ungarie din Ardeal și „părțile exterioare“ înnodă iarăși, cu prințul Sigismund Báthory, firul. I se părea că el nu poate fi „rege“ fără

toate „teritoriile exterioare“, cu cetățile cu tot, Oradea-Mare, Sătmăr, Muncăciu, ca și fără Ținuturile dunărene.

Cînd Mihai Viteazul arată prin victoriile sale unde e centrul de gravitate al întregii întreprinderi de restaurare, planul fu al unei Dacii întregi, în hotarele dorite astăzi. Și ideia dură și cînd Mihai făcu loc altor doriți de Ardeal, mai mulți decît credem între urmașii lui — și din Moldova. Toți au în vedere, cu Moldova întreagă, cu Țara-Românească păstrînd amintirea marilor momente, o nouă concentrare românească deplină. Era o condiție neapărată de existență modernă.

II.

Aceste concepții s'au schimbat sau mai bine au ieșit din us, pentru un timp, prin două fapte: infiltrarea turcească și, mai ales, colonisările.

Cu Turcii la Severin, la Turnu-Măgurele, la Giurgiu, la Brăila, la Chilia, și Cetatea-Albă, la Bender și cîndva și la Hotin (1713), cu dărîmarea cetăților noastre înseși, se ajunge la impunerea vieții de vasalitate, din ce în ce mai lipsită de ideal. Și tot odată încep colonisările.

Să ne oprim mai îndelung asupra lor, fiindcă, fără a crea un drept de pus în cumpănă alături cu cele ale vechilor locuitori, a dat situații de fapt care

vorbesc azi atît de energic contra noastră.

Se poate privi ca întăie colonizare opera de împestritare — căci nu merită alt titlu, odată ce nu poate domina satele și nu este în stare să domine orașele — pe care o îndeplinește silnic așa-numita cucerire maghiară în părțile locuite de Romîni. Ea nu înseamnă altceva decît un număr de cetăți regale (Dej, Turda), exploatarea cîtorva mine și crearea unui episcopat, cel de Alba-Iulia, mai mult al Papei decît al Regelui. Cît privește adevărata locuire a țerii, ea a fost incredințată, nu numai în Ardealul propriu-zis, dar în Maramurăș, la Hust, în Crișana, la Sătmar, care e în ungurește Szathmár Némethy, Sătmarul nemțesc, — lîngă cetatea regală, *Oradea*, de la *vár* (de unde Wardein, Várad)—Sașilor renani. Și ei nu erau nici ostași, nici burghesi, ci de la început simpli țerani.

Așa de puțin era Ardealul al regelui unguresc și mai ales al rasei maghiare

din acele castele și 'din *satele colonisate de episcop*, într'o vreme cînd în Panonia însăși dăinuiau resturi din vechii Slavi și o expansiune etnică naturală era deci oprită, încît a fost nevoie de colonizarea Cavalerilor Teutoni, cari pe la 1200 au căutat să și facă aici Prusia, săvîrșită cîtva timp după aceasta aiurea. Dar acest fapt singur presupune prezența ca supuși ai lor a unor indigeni, a unor indigeni dușmani și păgîni sau shismatici, — ca Prusienii aborigeni de la Baltica. Și unitatea românească a acestui substrat era recunoscută de regele însuși cînd se îngăduia întinderea peste munți într'acoace, fără hotare, a cavalerilor.

Neavînd numărul trebuitor față de rezistența, ce era de așteptat, a zișilor indigeni și a dominatorilor lor păgîni, Pecenegii, Teutonii colonisează la hotarul Moldovei de azi pe Secui, al căror nume înseamnă numai oamenii din județe, ceia ce arată că ei se așezau pe un pămînt care avea de la noi

pentru noi această organizare proprie nouă a „juzilor“ și „judetelor“. Ei au luat de la Romîni felul de a clădi casa, de a lucra pămîntul, de a se îmbrăca, datinile, superstițiile, poveștile. Aș crede și cîntecul și jocul. Dacă nu s'au confundat cu noi, *aceasta se datorește privilegiului pe care-l aveau și care ar fi dispărut odată cu confundarea în mijocul populației localnice, supusă și desbrăcată de drepturi*. Tot de aceea mai tîrziu, cînd ceilalți Unguri s'au făcut calvini, ei au rămas, deși lipsia putința unor adevărate și lesnicioase legături ierarhice, catolici. Relația dintre Secui și Teutoni o arată și numele de localități, cu pomenirea sfinților, întocmai ca în Prusia orientală și în alte regiuni de colonizare catolică.

Pentru ca să apere granița maramurășană contra unei revanșe tătărești, regele Ludovic al Ungariei a introdus acolo pe la 1360 masa ruteană a pribegilor conduși de Alexandru și Teodor Coriatovici, prinți litvani de limbă rusească.

Pe aceiași vreme Sudul ardelean era încă așa de slab locuit, încît același rege făcu și altă margene, care la el se chema după exemplul frances (Ludovic fiind un Angevin): ducat, la Făgăraș, chemînd pe Domnul muntean să întărească populația aici.

Și tot Ludovic și tatăl său Carol-Robert, care stă adesea în Timișoara și se poartă și el cu gîndul de a cuceri Transalpina românească, organizată acum deosebit, sînt creatorii adevărați ai Banatului în discuție azi, care întăiași dată pe la 1250 fusese fundat în părți românești, la Severinul românesc, poate și în legătură cu amintirea Sfîntului Severin, dar cu orientarea către Bulgarii imperialiști ai lui Ioan Asan, pe cînd acuma era creat contra Sîrbilor imperialiști ai lui Dușan, — Romîni pînă atunci păstrînd toată întinderea vechiului lor pămînt unitar.

Altă colonizare, cu Unguri la Vest, cu Sîrbi la Sud, se datorește la doi factori, cari căutau să-și întărească

hotarele prin coloniști militari: Turcii de la Seghedin, Solnoc și Timișoara, de o parte, și de alta, regii unguri, apoi prinții unguri din Ardeal, în pază, acești din urmă, față de acei Turci, dar și față de Imperialii austrieci cu drepturi asupra Coroanei Sfântului Ștefan. La Pașa, la beg alergau țeranii șerbi din alte părți, după libertate; la regele ungar, la prințul ardelean cu același titlu se înscriau luptătorii de hotar contra păgînului și fugari din țara acestuia. Din astfel de elemente, avînd privilegiu și trăind separat numai de aceia, s'au alcătuit sutele de mii de străini cari până azi, împestrînd caracterul țerii, s'au menținut încă osebiți cît a existat privilegiul, dar cari s'ar pierde fără acest privilegiu în mulțimea românească de care sînt încunjurați, a căror limbă o înțeleg adesea și ale căror datine le-au acceptat în cea mai mare parte.

Casa de Austria, ajungînd de la 1684 încoace, în aceste părți, în rost de cuceritoare, a procedat și după acest

exemplu, prin colonisări ostășești — în Confiniile Militare, întinse de-a lungul Savei și Dunării-de-jos —, și printr'o formă nouă, de *colonisări fiscale*, în marea fermă-model de oameni „crescuți“, *gezüchtet*, pentru a spori quantumul impozitelor. Pentru apărarea graniței și pentru sporirea veniturilor s'a ordonat deci marea colonizare a Banatului și cu Alsacieni, dar mai ales cu Șvabi, în rîndul întăiu însă cu Sîrbi aduși, cu Vlădicii și „patriarhul“ în frunte, din țara lor balcanică încă din cursul războiului. Privilegii extraordinare țineau pe aceștia strînși într'un bloc opus Romînilor, și cu tendința ofensivă de a domina măcar religios, ierarhic și Ardealul.

Așa au vrut să facă Austriecii și în Oltenia smulsă pe vre-o douăzeci de ani principatului muntean, și în Bucovina, căpătată fără războiu, în 1775, și imediat colonisată prin aducerea de Ruteni la sate și de Evrei în orașe. O populație ruteană se strecurase aici, în porții mici, printr'o altă încercare de

colonisare mai veche, a regelui polon Sobieski. Aceasta era pe vremea cînd eroul creștin credea să poată smulge Turcilor Moldova toată și poate și Muntenia pînă la Dunăre, făcînd aici Dacia polonă, cum Sigismund Báthory credea la 1595 că a realizat o Dacie maghiaro-ardeleană și cum la 1790 Patiomchin, generalul Ecaterinei a II-a, va umbla pentru sine după o Dacie rusească, în timpul cînd o școală întregă de scriitori romîni, în Ardealul însuși, hrăniți cu amintiri romane, cereau Dacia românească.

Sistemul colonisării fiscale l-a întrebunțat și Rusia, cînd a smuls Basarabia unei Turcii care n'avea dreptul, să deie această Moldovă răsăriteană. Oameni de toate neamurile au fost așezate în Bugeacul părăsit de Tatarii colonizați acolo de către Turci încă din secolul al XVI-lea. La Hotin, ocupat de aceiași Turci la 1713, Pașa de Cămeșița, apoi și cel de Hotin atrăseseră, prin obișnuitele privilegii de libertate, țerani

ruteni din provinciile de serbie ale Poloniei în decădere.

Colonisări au schimbat, în sfîrșit, și vechiul caracter al pămîntului dintre Dunăre și Mare, care nu e decît complinirea firească a teritoriului românesc de pe malul stîng al rîului, care odată avea alt curs decît cel de acum și cuprindea toată această regiune în hotarul tăiat de un curs drept.

Colonisările însă, care nu trebuie confundate cu expansiunile etnice, probe de vitalitate și inițiativă, dau, potrivit cu ideile de acum, dreptul la autonomii, cînd sînt vechi și represintă o însemnată populație compactă; ele nu pot servi însă ca să întemeieze pretenții din partea acelorora cari au fost strămutați astfel pe cale administrativă. Privilegiul lor însuși îi deslipește de pămîntul pe care-l ocupă: acel privilegiu ține locul acestui pămînt. Neavîndu-l supt alt raport decît al utilizării lui condiționate și garantate, co-

Ionişti pot cu atît mai puţin să creadă prin simpla lor prezenţă drepturi Statului pe care congenerii lor l-au creat aiurea şi dîndu-i o altă direcţie. Altfel Franţa şi Italia ar avea şi ele pretenţii teritoriale şi în Banat şi în Basarabia de Sud.

Academia Romîna supune şi cunoştinţei lumii întregi aceste constatări, care nu pot fi tăgăduite, şi aceste concluzii, care nu pot fi infirmate.

MOTIUNE:

Academia Romîna reuneşte glasul ştiinţei despre drepturile poporului romîn cu protestarea acestui popor întreg contra închiderii lui în hotare nedrepte, nefireşti şi imposibile. Ea afirmă cu autoritatea pe care i-o dă cercetarea obiectivă şi desinteresată, necesitatea de a recunoaşte statului romîn naţional, hotarele pe care i le-a dat natura şi pe care nu colonizări întîmplătoare ori infiltraţi sporadice i le-ar putea ştirbi.

Sedinţa se ridică la oarele 11.

PREȚUL: 1 LEU